

1910. JULIUS 1.

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

XLIX. ÉVF.

KÖZLÖNYE

13. FÜZET.

KIADJA: AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

Szerkeszti:

BUND KÁROLY

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én. * Előfizetési díj egy évre 16 korona.

Az Orsz. Erd. Egyes. oly alapító tagjai, kik legalább 300 kor. alapítványt tettek, valamint a rendes tagok is 16 kor. évi tagsági díj fejében ingyen kapják. Azok az alapító tagok, kik 300 koronánál kevesebbet alapítottak, 6 kor. kedvezményes árért járathatják.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapesten, Lípótváros, Alkotmány-utca 6. sz. II. em.

A lap irányával nem ellenkező hirdetések mérsékelt díjért közöltnék.

(Telefon: 37—22.)

Észleletek a homoki erdőkben és gyümölcsösökben.

Irta: *Kiss Ferencz* m. kir. erdőtanácsos.

A folyó év első négy hónapja az időjárást illetőleg a kivételesség bélyegét hordja magán. Szegeden januárban +4, februárban +5·8 és márczius hóban +2 C⁰-kal volt nagyobb a hőmérsék az átlagosnál. Mig a téli hónapok szokatlan hőemelkedéssel zárultak le, addig április, mely az alvó természetet van hivatva újra ébreszteni, szokatlan sok fagyos éjszakát hozott. Különösen bővelkedett azonban hideg éjszakákban e hónapnak az utolsó fele.

Ezen rendetlen időjárás eredményezte, hogy mig a mult évben a fehérynárfa magja csak május hó 12-én volt elvethető, ez évben már április hó 29-én kezdett az érett mag a levegőben röpködni. Viszont a termés a virágzás alkalmával ismétlődő kései fagyok miatt alig 25⁰/₀-a volt a mult évinek.

Legrombolóbb hatása volt azonban az ápril hó 24-én reggelre bekövetkezett hősülyedésnek, amidőn Szegeden a meteorológiai állomás a reggeli órákban csak +0·4 fokot jelzett; tekintetbe véve, hogy az állomásnál jelzett és a külső hőmérsék között legalább

2 fok különbség szokott lenni, nem voltak meglepők reám a külterületen észlelt fagykárak.

Ezen a napon a 2—8 éves akácok a földtől mintegy 3 méter magasságig mind elfagytak, ugyszintén elfagyott az eperfa, kisebb mértékben a tölgy; ellenben a 120 és 50—60 cm magas akác- és az őszi akácültetésekben fagykár csak elvétve egyenként volt észlelhető, ami az illető egyedek kisebb ellenállóképességének tudható be.

Ez a jelenség talán hihetetlennek tűnik fel, mert hiszen a hideg levegő az alsó rétegekbe huzódik le, másrészt a nagyobb erdőben melegebbnek kellene lenni a talaj feletti légrétegnek. Ez az elméletnek látszólag ellentmondó tény magamat is gondolkodóba ejtett, de a behatóbb vizsgálat azonnal világosságot derített az észlelt jelenségre.

Az egyéves és őszi ültetésű akácok talaja ugyanis, múlt évben kapálva, illetve az utóbbi az őszzsel felszántva lévén, teljesen csupaszon áll; az őszi és téli esők, valamint a szelek kiegyengették, úgy hogy az adott helyzetben a legcsekélyebb felülettel birt, már pedig tudjuk, hogy minél kisebb a felület, annál kisebb a kisugárzás s ennek folytán a lehülés; másrészt a füvekkel, gyomokkal be nem árnyékolás talaj nappal jobban melegedvén fel, éjjel kevésbé hülhet le a felette lévő levegő.

A kétéves s azon felüli akácok már nem részesülvén ilyen ápolásban, azok talaja gyommal és fűvel benőtt, ami az akác gyér lombozata mellett, sajnos, csak a legjobb talajon nincs így.

Miután a gyomok levelei, ágai, nemkülönben a talajt ellepő füvek nemcsak hogy a felületet ugyanazon térben megsokszorozzák, de a beárnyékolás mellett azt felmelegedni kevésbé engedik, a kisugárzás igen nagy, ellenben a talaj tartalékmelege kisebb, minek folytán beáll a nagyobb lehülés.

A különböző hőfoku áramoknak a fiatal ültetésekben való szabadabb mozgása szintén befolyásolhatta a lehülés fokát.

Ily módon magyarázható meg a fagykároknak a felületes szemléllő előtt különösnek tetsző eloszlása.

A fagy hatása szemmel láthatólag nem volt észlelhető a magas kőris, amerikai kőris, fehérnyár, feketenyár (kanadai nyár még nem hajtott), jegenyenyár, caspifűz, nyír, éger, gleditsia cse-

metéken és az összes juhar- és szilféléken; a cserjék közül a fagyal, kökény, galagonya, kecskerágó, sárga szömörce, orgona, bangita és loniczera-bokrok voltak fagykármentesek.

A gyümölcsmagoncok közül a kajszinbaraczkmagvetésnek 80⁰/₀-a, a keserümandulamagvetésnek pedig 28⁰/₀-a esett áldozatul a fagynak, utóbbinál azonban a kár leginkább csak az alantabb fekvő helyekre szorítkozik.

Magában a gyümölcsben igen sok kárt okozott a fagy, különösen a kajszin és őszi baraczknál, a cseresznye és meggyféléknél.

A rovarkárok is nagyobb mértékben voltak észlelhetők ez évben. A kendermagbogár (*Periterus familiaris*) az őszi ültetésekben igen nagy mértékben lépett fel, és különösen a nyircsemetéket támadta meg; található volt 5—8 cm hosszú galyacskán 20—25 drb. is, minden rügyn 3—5 is rágott; az akáczt már valamivel kisebb mértékben lepte el.

Míg a meg nem támadott nyár- és akázcsemeték már leveleket hajtottak, addig a megtámadottak teljesen csupaszok. Az akácznál ugyancsak 8—12 napi visszamaradásban nyilvánul a kár, a kevesebb visszaserző képességgel bíró nyirek közül azonban sok csemete nem hajt ki a rügyek lerágása miatt. Az egyéves ültetésekben alig volt kendermagbogár található, bár mindenütt az őszi ültetés szomszédságában huzódnak el.

Figyelemre méltó kárt okozott különösen a Gerencsér erdő őszi ültetésében a porkukac (*Agrotis vestigalis*). A porkukac a finomszemű száraz homokban lakik és a mezőgazdasági növénynek azon részét rágja meg, mely közvetlen a homok színétől lefelé 0·8—1·5 cm mélyen van, az akázcsemeténél azonban csak a gyöktőtől lefelé eső részeket, vagyis a gyöktőt és gyökeret támadja meg; ha ez a rész a homok felszínétől csak 0·5—1·0 cm mélyre van; a fás részt nem bántja.

A porkukac csak száraz homokban tud menni, nappal a felszínre egyáltalában nem jön fel; közlekedésével a homokot turja s útját a természetes helyéből felemelkedő homok vonal mutatja.

Esős időben a károsítása még a gazdasági növényeken sem figyelemre méltó.

Jóllehet az akáczt a szélnek kitett buczkákon jóval mélyebbre rakattam, mint volt a csemetekertben, az ápril havában dühöngő

szokatlan nagy szelek előbb említett erdőben igen sok akác-csemetét kitakartak annyira, hogy a gyöktő majdnem kilátszott a homokból. Az ily helyzetbe jutott egyedeken kezdődik a porkukacz munkája, egy-egy csemetén 2—3 porkukacz is élőködven, csakhamar körülragják a gyöktő és gyökér 0·6—1 cm magas részét; ha a szél munkája megismétlődik, a porkukacz a homok elhorlásával szintén lejjebb megy, úgy hogy lassanként 3—5 cm magas részen rágja le a kérget és háncsot; miáltal a fácska természetesen vagy még tavasszal elsárad, vagy jobb esetben gyökérsarjat hoz, amely azonban ritkán életképes.

Szokatlan mennyiségben lépett fel ez évben a *piros nyárfa-bogár* (*Chrysomela* [*Melasoma*] *tremulae* Fabr.).

Az ujszegedi csemetekertben hat évvel ezelőtt a csemetecsomogoláshoz szükséges fűzveszők termelése céljából telepítettem 278 és 422 m²-es nemes fűzest *Salix viminalis* és *S. uralensis* dugványokról. Első években rovarellenség egyáltalán nem mutatkozott a fűzesben, csak a 3-ik évben léptek fel szórványosan a piros bogarak, melyek lárvái ellen három éven át ismételten védekeztem thanaton-permetezéssel. Ezideig a vesszőket minden évben megvédtém, bár a bogár elpusztítása nem sikerült, aminek oka azt hiszem abban rejlik, hogy a használt thanaton-oldat gyenge volt; ugyanis amint ép most a rovarügyi állomás értesít, az 5—6 év óta forgalomba hozott thanaton nikotintartalma a régeinek csak 50%-át teszi ki.

A folyó év tavaszán azonban a piros bogaraknak oly hihetetlen mennyisége lépett fel a 278 m² területen, hogy a fűztőkét teljesen ellepték, azokat majdnem láthatatlanná tették; a bogarak nemcsak szorosán egymás mellett, hanem egymás hátán nyüzsögtek. Miután a levágott vesszők maradványaival sűrűn fedett tőkéről a bogarak sikeres szedésére gondolni sem lehetett, csirkék legeltetésével tettem kísérletet; ezek ugyan fogyasztották a bogarakat, de oly kis mértékben, hogy ez a védekezés sikeresnek nem ígérkezett.

Midőn az előbb említett fűzcsoport rügyeit és kibujó hajtásait a bogarak teljesen lerágták, átmentek erről a 14 méterre lévő 422 m²-es fűzterületre, melyet ép úgy elpusztítottak mint, az előbbit. Midőn élelmet már nem találtak, a csemetekertet körülvevő

kerítés léceinek felső végén ökölnagyságu csomókban nyüzsögtek a bogarak.

A füzekben, melyek más években ilyenkor 50—60 cm magas idei hajtásokkal bírtak, jelenleg (május hóban) zöld levél vagy hajtás egyáltalában nem található és teljesen elszáradt tőkék benyomását teszik a szemlélőre.

Most ismét a lárvák ellen indítom meg a küzdelmet, még pedig schweinfurtizöld keverékkel.

A gyümölcsösökben a *rügylikasztó bogár* (*Anthonomus cinctus* Redt. vagy *piri Boh.*) lépett fel nagy mennyiségben. Ez az ormányos bogár csak a körtefákon fordul elő, hosszú ormányával szeptember végén vagy októberben a körtefának rügyeit lyukasztja ki s mindegyikbe 1—1 tojást rak, amelyekből késő ősszel vagy tavasszal kelnek ki a kukaczkok.*) Daczára annak, hogy a múlt évben elég szép körtetermés volt, ez évben is igen sok virágrügy mutatkozott a fákon; de már április hó első felében a kevésbé figyelmes gazda is sajnálattal tapasztalta, hogy a szépen kecségtető remény nem válik valóra.

A virágrügyeknek ugyanis egyes fajokon 90—95%-a nemcsak hogy nem fejlődött, hanem a márczius hóban még duzzadó erőben lévőek is inkább összezsugorodtak, száradásnak indultak; az ilyen rügyeket letörve, mindegyikben meg lehetett találni a fehérszínű feketés fejű kukaczat.

Szegeden a Vilmos körte, Dielvajonc, erdei vajakörte 85—98%-át, a téli esperes körte termésének 50—60%-át pusztította el egyes helyeken.

A kezelésem alatt álló gyümölcsfaiskolában azonban csak igen szórványosan találtam egy-egy megtámadott rügyet.

Mintegy 11 év óta kísérem nagyobb figyelemmel a gyümölcs-tenyésztést, ez idő alatt azonban sohasem tapasztaltam vidékünkön ezt a rovarkárt.

Védekezés: a megtámadott rügyeket április hó végéig le kell szedni s gondosan megsemmisíteni, mert később a kifejlődött bogár már a rügyet elhagyja s a fa kérgén meghúzódva tölti el a nyarat, hogy ősszel ismét megkezdje fajfentartó munkáját.

*) Jablonovszky J. A gyümölcsfák és a szőlő kárttevő rovarai. 60. lap.

Miután nagyobb fáknál a rügyek nem szedhetők le, itt a bogarak ellen úgy védekezünk, hogy a megtámadott fák galyait 2—3 naponként megrázogatjuk, mindaddig míg a fa alá kiterített ponyván bogarat találunk; az összegyűjtött bogarak természetesen szintén gondosan megsemmisítendőek.

A tölgytermőhely pusztulása a homokon.

Homokterületek beerdősítésénél nagy körültekintéssel kell megválasztani a telepítendő faneemet, mert a talaj lépten-nyomon változik természettani, vegytani összetételére nézve, valamint, bár csak szűk keretben, magassági fekvésére nézve is. S míg az előbbi tulajdonságok a tápanyagok mennyiségére, addig az utóbbi a talaj nedvességi fokára van nagy befolyással. Ezen különböző hatások idézik elő, hogy homoktalajokon kis területeken nedvességet kedvelő s száraz helyet igénylő faneemek foglalhatnak helyet.

A feltalaj nedvességét a csapadék mellett legjobban befolyásolja a talajviznek szintje. Magas talajvízállás mellett kevés csapadékkal is sokkal nedvesebb a talaj egész éven át, mint sekély talajvízállásnál sok csapadék mellett.

Miután a talaj nedvességének ilyen fontos szerepe van az erdőtenyésztésben, nem lehet reánk nézve közömbös a talajvíz mennyisége és szintje.

A talajvíz a csapadéknak a földbe való beszívargásából, valamint a folyamáradásoknál felduzzadó nagyobb vízmennyiségekből táplálkozik. A földalatti víz a nedvességet könnyen áteresztő homokrétegeken keresztül a mélyebb helyeket igyekszik elfoglalni s útjában a termőréteg nedvességét szabályozza. A lapályosabb helyeken, ha mélyebbek, vagy ha az altalaj vízáthatlan szikes-agyag, a felszínre kilépő mocsarakat alkotja.

Ilyen mocsarakban, tavacsákban ezelőtt 15—20 évvel igen bővelkedett Pest-Pilis-Solt megye déli, valamint Csongrád megye tiszáninneni része s Szeged határa. Ez idő óta azonban minden évben kevesbedik az elzárt mocsarak, tavacsák száma s ami megmaradt, vízben szegényebb, sőt július hó végén vagy augusztus havában teljesen kiszárad.

Ezen jelenségnek oka az előbb említett területeken a folyó-

szabályozásokon kívül, úgy látszik, a 90-es években kiépített dongéri csatorna, mely Péteri község határában kezdődve, mintegy 27 *km* hosszal a csányi átvágásnál torkol a Tiszába és Pest megye belvizeinek jórészét rövid idő alatt levezeti.

A csatorna kiépítésének idejére tehető az előbb említett tavacs-káknak részbeni megszűnése s a megmaradók vízmennyiségének apadása, sőt időnkénti teljes eltűnése. A pestmegyei belvizek jó részének rendes lefolyása volt a föld alatt Csongrád megyén át Szeged határába; s a felesleges víz, mely egyes években károkat is okozott, részben a Maty éren át, részben a madarásztói csárdánál elvonuló ereken, végül a Szabadka és Szeged határát képező Kőrös ér medrében folyt le a Tiszába.

Tekintve, hogy a földalatti vízfolyás a nagy surlódás következtében csak lassan történhetett, hosszabb időre volt szükség, míg a talajban lévő víz a Tisza folyóba jutott, úgy hogy az időközi csapadékokkal a feltalaj nedvesség-szükségletét majdnem állandóan táplálhatta.

A dongéri csatorna kiépülésével, mely a Tiszába majdnem derékszög alatt torkol be, a folyóval, illetve ennek esési vonalával párhuzamosan haladó belvizek természetes földalatti lefolyói, medrei átvágtván, mesterséges gyűjtő és levezető létesült; úgy, hogy most a pestmegyei nagymennyiségű belvíz igen rövid idő alatt jut a Tiszába, részben mert a csatornában gyorsabban folyhat, részben mert 60—80—120 *km*-rel rövidebb utat tesz meg, asszerint amint a Matyon, madarásztói ereken vagy a Kőrös éren át jutott a Tiszába.

Nem kissé járulnak hozzá a talajvizek apadásához a folyószabályozások is, mert ezek is a víznek gyorsabb és kisebb területen való lefolyását teszik lehetővé.

Ettől az időtől kezdve a tölgy telepítése az alföldi homokterületeken mindinkább nagyobb nehézségekbe ütközik, a siker gyakrabban marad el.

Ugyanis a tölgy erőteljes és zsengeőbb homoktalajt kíván, de ezen talajrészletek az előbb említett körülmény folytán évről-évre gyérülnek. Ámde a tölgycsemetének nemcsak a szárazsággal, hanem az ennek nyomán sokkal nagyobb mértékben fellépő kallócserebogárpajodrágással is meg kell küzdeni, nem lehet tehát

csodálkozni, hogy a legerőteljesebb, kissé lapályos helyekre telepített fiatal tölgyesek is teljesen kipusztulnak, szaporítván a sovány helyeken ugyanis oly sűrűn előforduló hézagokat.

A Szegeď sz. kir. város tulajdonát képező Dobó erdőnek mintegy 2·0 kat. hold területe, mely mezőgazdasági használat alkalmával kifogástalan buzatermést adott, igen szép sikerrel telepített be tölgygyel.

A telepítés után azonban 8 évre alig maradt egy-két tölgy. Még a 6—7 éves erőteljes egyedek sem tudtak a szárazságnak és pajodrágásnak ellentállni.

A Coburg herczeg pusztavacsi uradalmához tartozó erdőben 1908. évben tett tanulmányutam alkalmával tapasztaltam, hogy a tölgy telepítésével ujabban ott is kevesebb sikert érnek el.

Megszemléltük az idei és multévi ültetések; daczára annak, hogy a talaj fekvésénél, termőképességénél fogva a tölgynek teljesen megfelelt, julius közepén már igen sok csemete száradt ki, holott ezen területektől nem is nagy távolban 80—120 *cm*-rel magasabb helyeken elég jó erőben lévő s jó zárlatu 50—60 éves tölgycsoportok s egyes tölgyek voltak.

Szaktársaim előtt nem új dolog az sem, hogy a Debreczen város tulajdonát képező erdőben sok helyen a tölgyerdők mesterséges felujítása nem vezet utóbbi időben a kívánt sikerhez. Ennek oka, ugy hiszem, szintén a folyószabályozások és csatornázások folytán lejobb szálló talajvizben található meg.

A selmeczbányai főiskolai hallgatók sztrájkja.*)

Országos izgalmat keltett a bányászati és erdészeti főiskola bezárásának hire. S nem ok nélkül, mert a nagyközönség a napilapokból értesült róla, amelyek egy részében a történetek nem híven, sőt irányzatosan voltak leírva, telve kifakadásokkal a kormány és a főiskola ellen.

*) Közvetlenül lapzárta előtt vettük e híradást az eseményeket tárgyilagosan megítélő forrásból és t. olvasóink tájékoztatására minden kommentár nélkül közöljük.